

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Det danske samfund er båret af et frihedsideal, som bl.a. har givet sig udslag i friskoler, frie fagforeninger, valgmenigheder og frikirker.

I de senere år har samfundet ønsket at anvende frihedsmodellen på løsning af andre problemer, f.eks. i form af frikommuner.

Undervisningen er et af de områder, hvor friheden findes betydningsfuld.

Det undrer ikke, da undervisningen i folkeskolen ikke kun er kundskabsmeddelende. Det drejer sig også om at bibringe færdigheder, at stimulere fantasien, at øve selvstændighed og kritisk sans og at forberede eleverne både til medbestemmelse og medansvar i samfundet.

Men der vil altid være forskellige opfattelser af, hvilke værdier og normer man skal lægge vægt på, hvilke politiske og religiøse holdninger der er de rigtige osv.

Derfor er friheden så fundamental netop på undervisningsfeltet, og siden 1855 har danske forældre haft en lovfæstet ret til selv at sørge for deres børns undervisning enten i form af hjemmeundervisning eller i en friskole.

Frihedslinjen er gennem årene fulgt op af lovgivning om bl.a. tilsyn og økonomisk tilskud, og den liberale skolepolitik har medført, at godt 10 pct. af de undervisningspligtige elever nu går i en eller anden form for fri skole.

Selv om udgangspunktet for undervisningsfriheden har været den undervisningspligtige alder, er frihedsideen trængt igennem også på højere undervisningsniveau. På tilsvarende måde har man oprettet Den Frie Lærerskole i Ollerup, som på visse lovfæstede betingelser, jf. lovbekendtgørelse nr. 90 af 10. februar 1989 om statsstøtte til Den Frie Lærerskole, nyder statsstøtte efter reglerne i lov om statsstøtte til visse private skoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 659 af 25. oktober 1988, som ændret ved § 44 i lov nr. 411 af 6. juni 1991 om friskoler og private grundskoler m.v.

På det højeste undervisningsniveau, universiteterne, har grundtanken om frihed ikke givet sig udslag i oprettelsen af frie institutioner. Der er dog nu åbnet

mulighed for forsøg med frifakulteter inden for den bestående lov om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner, jf. lovbekendtgørelse nr. 358 af 26. maj 1989, mens oprettelse af autonome universiteter ikke har lov hjemmel.

Et tilløb til noget sådant er taget ved det naturvidenskabelige fakultet ved Århus Universitet, der har fået dispensation fra styrelsesloven til et forsøg med etablering af et frifakultet.

Friuniversiteter i andre lande

Det er vanskeligt at drage direkte sammenligninger med USA. Højere undervisning er ikke et føderalt anliggende hverken lovgivningsmæssigt eller administrativt. Det er tilmed i meget vid udstrækning overladt til private institutioner, der finansieres af fonde, og/eller betalingsundervisning.

Det følger imidlertid allerede af denne struktur i undervisningssystemet såvel som af historiske amerikanske traditioner, at der netop i USA er udstrakt frihed i den her omhandlede sammenhæng. Nogle af de mest ansete og anerkendte amerikanske universiteter som f.eks. Harvard, Yale og Princeton er netop, hvad man kunne kalde friuniversiteter, og få eksamensbeviser åbner så mange døre i USA som et afgangsdiplom fra disse universiteter.

I Norge findes et Menighedsfakultet (Free Faculty of Theology), der giver uddannelse og eksamen i teologi, kristendomskundskab og pædagogik, en missionshøjskole i Stavanger, der har ret til at afholde teologisk embedseksamen, et lærerakademi i Bergen, der underviser i og har eksamensret i kristendomskundskab og pædagogik, og et bedriftsøkonomisk institut i Oslo, der er interessant ikke mindst herved, at frihedsideen således er praktiseret ikke blot på det ideologiske område.

Alle disse højere uddannelsesinstitutioner får og har i en lang årrække fået tilskud til driften fra den norske stat.

I Holland findes tre friuniversiteter fuldt udbygget med alle fagdiscipliner. De behandles alle på lige fod med statsuniversiteterne. Således får de fuld offentlig dækning af deres udgifter, har samme status